

GÓRNOŚLAŃSKIE STUDIA SOCJOLOGICZNE

SERIA NOWA

TOM 4

Wydawnictwo
Uniwersytetu Śląskiego

Katowice 2013

GÓRNOŚLĄSKIE STUDIA SOCJOLOGICZNE

SERIA NOWA

TOM 4

pod redakcją

Andrzeja Górnego, Justyny Kijonki, Agaty Zygmunt

Wydawnictwo
Uniwersytetu Śląskiego
Katowice 2013

- Redaktor naczelny:** Wojciech Świątkiewicz
- Rada Naukowa:** Dieter Bingen, Krzysztof Frysztacki, Grzegorz Gorzelak, Bohdan Jałowiecki, Kazimierz Krzysztofek, Joanna Kurczewska, Michał Lis, Peter Ondrejkoivič, Andrzej Sadowski, Andrzej Sakson, Janusz Słodczyk, Paweł Starosta, Józef Styk, Marek Ziółkowski, Rudolf Žáček
- Lista Recenzentów:** Anna Barska, Leon Dyczewski, Ewa Jurczyńska-McCluskey, Zdzisław Krasnodębski, Zbigniew Kurcz, Anna Kwak, Jacek Leoński, Irena Machaj, Janusz Mariański, Andrzej Niesporek, Marian Niezgoda, Adam Rosół, Krystyna Slany, Renata Suchocka, Brunon Synak, Maria Szmeja, Anna Śliz, Danuta Walczak-Duraj, Wielisława Warzywoda-Kruszyńska
- Rada Redakcyjna:** Adam Bartoszek, Ewa Budzyńska, Leszek A. Gruszczyński, Tomasz Nawrocki, Piotr Skudrzyk, Urszula Swadźba, Marek S. Szczepański, Jacek Wódz, Kazimiera Wódz, Piotr Wróblewski
- Redaktor statystyczny:** Małgorzata Tyrybon
- Sekretarz Redakcji:** Justyna Kijonka
gss.redakcja@us.edu.pl
- Adres Redakcji:** Instytut Socjologii
Uniwersytet Śląski w Katowicach
ul. Bankowa 11
40-007 Katowice
tel. +48 32 359 1889
fax +48 32 359 2130

Czasopismo indeksowane w bazach:
Index Copernicus, BazHum

Publikacja jest dostępna także w wersji internetowej:

Central and Eastern European Online Library
www.cceol.com

Spis treści

Wstęp (<i>Wojciech Świątkiewicz</i>)	11
--	----

Wokół problemów tożsamości mieszkańców Górnego Śląska

Krzysztof Bierwiaczonek: Wokół tożsamości przestrzennej mieszkańców województwa śląskiego	15
Justyna Kijonka: Migracje z Górnego Śląska do Republiki Federalnej Niemiec w latach 1970—1989, czyli między ojczyzną prywatną a ideologiczną	29
Ofka Piechniczek: Rola tożsamości regionalnej w kreowaniu społeczeństwa obywatelskiego. Przypadek Górnego Śląska	48
Barbara Ślania: Cudzoziemcy na Górnym Śląsku: analiza dyskursu medialnego na temat ośrodków dla cudzoziemców UdSC w Katowicach i Bytomiu	61
Justyna Mrugała: Między tradycją a współczesnością. Patriotyzm w zglobalizowanym świecie	75
Maja Drzazga-Lech: Budowanie polskiej tożsamości narodowej poprzez muzykę. Analiza kreowanej w prasie śląskiej recepcji <i>Halki</i> Stanisława Moniuszki w inscenizacjach Opery Śląskiej w Bytomiu w latach 1945—2005	94

Struktury społeczne w procesie zmian

Anna Markiewicz: Koncepcja człowieka w przestrzeni życia społeczno-gospodarczego	117
--	-----

Magdalena Piłat-Borcuch: Konflikt ról społecznych — przypadek kobiet na Górnym Śląsku	133
Edyta Janus: Fenomen grupizmu na gruncie organizacji funkcjonujących w Polsce	148
Monika Żak: Miejsce etyki zawodowej w służbie polskiego policjanta	165
Katarzyna Lenart-Kłoś: Podmioty i uwarunkowania resocjalizacji na przykładzie Aresztu Śledczego w Lublinie	185
Magdalena Głogowska: Świadomość ekologiczna mieszkańców gmin położonych na obszarach Natura 2000 w Polsce	204

Kreatywność i innowacja w przestrzeni społecznej

Robert Pyka: Autorefleksja, zmiana, uczenie się, czyli o innowacyjności w województwie śląskim w opinii regionalnych decydentów	223
Grzegorz Gawron: Design jako element rynkowej konkurencyjności firmy. Opinie przedsiębiorców z obszaru województwa śląskiego	248

Varia

Lukaš Bomba: The Application of S.H. Schwartz Universal Theory of Human Values in a Sociological Research	269
Anna Orska: „Oddano w posiadanie wybitnej jednostce...” Onomastyka miejskiej ulicy	286
Barbara Lewicka: <i>It looks so pretty in New York City</i> . O Nowym Jorku (także) w kulturze	304

Z warsztatów badawczych

Rafał Muster: Poradnictwo zawodowe w urzędach pracy województwa śląskiego — doradcy zawodowi o swojej pracy	327
Agnieszka Latos-Nadstoga: Między integracją a segregacją. Studium socjologiczne polskich migrantów w Wielkiej Brytanii na przykładzie Banbury	337

Recenzje

- Sabina Lazik-Wodarz: *Deficyty badań śląskoznawczych*. Recenzja pracy zbiorowej pod redakcją Marka S. Szczepańskiego, Tomasza Nawrockiego, Andrzeja Niesporka, Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego 2010 353

Z życia Instytutu Socjologii UŚ

- Marek Dziewierski: 35 lat Instytutu Socjologii w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Szkic do portretu 361
- Robert Pyka: Potencjał badawczo-rozwojowy Instytutu Socjologii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach 373

Contents

Preface (<i>Wojciech Świątkiewicz</i>)	11
--	----

About the Problems of Upper Silesians' Identity

Krzysztof Bierwiazzonek: About the Spatial Identity of Inhabitants of the Silesian Province	15
Justyna Kijonka: Migrations from Upper Silesia to the Federal Republic of Germany from 1970 to 1989, or between a Private and an Ideological Homeland	29
Ofka Piechniczek: The Role of Regional Identity in Creating Civil Society. The Case of Upper Silesia	48
Barbara Stania: Foreigners in Upper Silesia: An Analysis of Media Discourse on Centres for Foreigners (run by the Office for Foreigners) in Katowice and Bytom	61
Justyna Mrugała: Between the Tradition and Modernity. Patriotism in the Globalised Word	75
Maja Drzazga-Lech: Construction of Polish National Identity through Music. Analysis of Stanisław Moniuszko's <i>Halka</i> Silesian Reception Created in the Press in Staging of Silesian Opera in Bytom in the Years 1945—2005	94

Social Structures in the Process of Change

Anna Markiewicz: Concept of Man in the Social and Economic Life	117
Magdalena Piłat-Borcuch: Conflict of Social Roles — the Case of Women in Upper Silesia	133
Edyta Janus: The Phenomenon of Groupism on the Basis of an Organization Operating in Poland	148
Monika Żak: The Importance of Professional Ethic in the Work of Polish Policemen	165
Katarzyna Lenart-Kłoś: Subjects and Determinants of Rehabilitation on the Example of a Remand Centre in Lublin	185
Magdalena Głogowska: The Environmental Awareness of Inhabitants of Natura 2000 Areas in Poland	204

Creativity and Innovation in the Social Sphere

Robert Pyka: Self-Reflection, Change, Learning, That Is All about Innovation in Silesian Voivodeship in the Opinion of the Regional Decision-Makers.	223
Grzegorz Gawron: Design as an Element of Market Competitiveness. The Opinions of Businessmen from Silesian Voivodeship	248

Varia

Lukaš Bomba: The Application of S.H. Schwartz Universal Theory of Human Values in a Sociological Research	269
Anna Orska: “Given an outstanding individual in possession...” Onomastics of City Streets	286
Barbara Lewicka: <i>It looks so pretty in New York City</i> . On New York in (Among Others) Culture	304

From the Research Workshop

Rafał Muster: Career Counseling in the Silesian Region’s Employment Agencies — Job Counselors on their Work	327
Agnieszka Latos-Nadstoga: Research Report: Between Integration and Segregation. A Sociological Study of Polish Migrants in the United Kingdom, Based on the Example of Banbury	337

Reviews

- Sabina Lazik-Wodarz: *Deficyty badań śląskoznawczych*. Review of multi-author publication edited by Marek S. Szczepański, Tomasz Nawrocki, Andrzej Niesporek, Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego 2010 353

From the Life of the Institute of Sociology

- Marek Dziewierski: 35th Anniversary of the Institute of Sociology at the University of Silesia. A Sketch for a Portrait 361
- Robert Pyka: Research and Development Potential of the Institute of Sociology at the University of Silesia in Katowice 373

Wstęp

Wiodącym tematem prezentowanego 4. tomu „Górnośląskich Studiów Socjologicznych” są wciąż obecne i wzbudzające wiele dyskusji, a niekiedy również kontrowersji problemy kształtowania się tożsamości mieszkańców Górnego Śląska. Tożsamość ujmowana zarówno w perspektywie kulturowej charakterystycznej dla zbiorowości narodowych, regionalnych, religijnych czy innych, jak i w perspektywie osobowości jednostkowej należy współcześnie do najczęściej podejmowanych tematów badawczych w socjologii. Jest jednym z modnych tematów badań, wskazujących, że w świecie globalizacji i aksjologicznej wichrowatości kultury — w której zmienność i strukturalny indywidualizm, pluralizm i społeczna dyferencjacja ogłaszane zostają autotelicznymi wartościami, w której *pielgrzyma* zastępuje *turysta*, *spacerowicz*, *włóczęga* czy *gracz* — nie zniknęły pytania o doświadczenie ciągłości i trwania pamięci zbiorowej, społecznej odpowiedzialności za dziedzictwo przeszłych pokoleń, emocjonalnych zobowiązań wobec ojczyzny prywatnej czy ideologicznej, o kształty przyszłości niewyobcowanej z bogactwa kulturowej tradycji.

Górny Śląsk jest regionem historycznie zakorzenionej wielokulturowości i doświadczanej redefinicji tożsamości, którą w drugiej połowie XX wieku poszerzyła najpierw imigracja powojenna spowodowana przesiedleniami mieszkańców z Kresów Wschodnich II Rzeczypospolitej, a później fale intensywnej migracji zarobkowej napływające do ekstensywnie rozwijającego się górnictwa i hutnictwa.

Tom, który oddajemy w Państwa ręce, ma ukazać rytmy życia naukowego i nowe spojrzenia badawcze: teoretyczne i empiryczne, rodzące się w warsztatach badawczych najmłodszego pokolenia socjologów. Został przygotowany pod redakcją doktorów: Andrzeja Górnego, Justyny Kijonki oraz Agaty Zygmunt.

Poruszana w części pierwszej problematyka tożsamości kulturowej w jej rozmaitych aspektach, ale w odniesieniu do kultury regionalnej Górnego Śląska, obejmuje kwestie tożsamości śląskich wartości przestrzennych (Krzysztof Bierwiaczonek), znaczenie śląskiej tożsamości w budowaniu społeczeństwa obywatelskiego

(Ofka Piechniczek), skomplikowane powiązania między doświadczaniem ojczyzny prywatnej i ojczyzny ideologicznej wśród emigrantów z Górnego Śląska do Niemiec (Justyna Kijonka). Zaprezentowano też, ujęte w perspektywie socjologicznej, znaczenie twórczości muzycznej Stanisława Moniuszki dla budowania tożsamości narodowej Górnoślązaków (Maja Drzazga-Lech). Dział ten dopełnia studium postaw patriotycznych ujmowanych w kontekście „globalizacji przenikającej wszystkie płaszczyzny ludzkiego życia” (Justyna Mrugała) oraz zagadnienie obecności cudzoziemców w przestrzeni kulturowej Górnego Śląska (Barbara Ślania).

Drugi obszar podejmowanych problemów badawczych opatrzony został tytułem: *Struktury społeczne w procesie zmian*. Tworzą go przedstawiane przez Annę Markiewicz refleksje wokół koncepcji osobowości człowieka w przestrzeni życia społeczno-gospodarczego, socjologiczny portret wymiarów konfliktów ról społecznych kobiet mieszkających na Górnym Śląsku opracowany przez Magdaleny Piłat-Borcuch, problematyka grupizmu w strukturach organizacji omawiana przez Edytę Janus, zagadnienia etyki zawodowej policjantów podejmowane przez Monikę Żak, złożona problematyka uwarunkowań i efektów procesów resocjalizacyjnych analizowana przez Katarzynę Lenart-Kłoś oraz artykuł pióra Magdaleny Głogowskiej rekonstruujący treści świadomości ekologicznej mieszkańców gmin należących do obszaru Natura 2000.

W trzeciej części, zatytułowanej *Kreatywność i innowacja w przestrzeni społecznej*, znajdujemy dwa artykuły: Roberta Pyki, poświęcony rozumieniu i definiowaniu procesów innowacyjnych w opiniach regionalnych decydentów, oraz Grzegorza Gawrona, przedstawiający rolę designu jako kreatywnego czynnika rynkowej konkurencyjności firmy.

W dziale *Varia* przedstawiamy artykuł Anny Orskiej na temat znaczenia onomastyki miejskich ulic zawierającej kanon wiedzy o specyfice kulturowej miasta oraz Barbary Lewickiej o znaczeniu i wpływie kategorii wyobrażeniowych na metamorfozy przestrzeni miasta. Tu zakwalifikowany został też artykuł Łukasza Bomby, podejmujący możliwości aplikacji *uniwersalnej teorii human values* S.H. Schwartza w empirycznych badaniach socjologicznych.

W dziale *Z warsztatów badawczych* prezentujemy socjologiczne refleksje Rafała Mustera wokół społecznego postrzegania roli doradcy zawodowego oraz studium Agnieszki Latos-Nadstogi poświęcone życiu społecznemu polskich emigrantów mieszkających w angielskim mieście Banbury.

Tom zawiera także dział recenzji oraz dwa krótkie szkice okolicznościowe (Marka Dziewierskiego i Roberta Pyki), związane z 35. rocznicą erygowania w roku 1976 Instytutu Socjologii na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

W 5. tomie „Górnośląskich Studiów Socjologicznych” planujemy podjąć zagadnienia bogactwa i złożoności świata wartości we współczesnych społecznościach w powiązaniu z kulturą różnych regionów. Tematem wiodącym będzie *Kultura regionu — w kręgu wartości*.

Zapraszamy do lektury.

INSTITUTE OF SOCIOLOGY
UNIVERSITY OF SILESIA
KATOWICE

www.is.wns.us.edu.pl

The Institute of Sociology has been a major center for the development of sociological thought for more than forty years. It has been educating 'actors' of development of Upper Silesia and Poland providing them with knowledge of regional and state development trends. The Institute of Sociology is located in the heart of the biggest Polish conurbation, the former industrial region, populated by 2 million inhabitants. At present it is becoming a significant service centre whose economy is based on human creativity and intellectual potential.

WHERE AND HOW TO FIND US ?

Institute of Sociology
PL 40-007 Katowice,
ul. Bankowa 11
tel. + 48 32 359 18 89
fax. + 48 32 359 21 30
e-mail: is.wns@us.edu.pl

DISCOVER SOCIOLOGY IN KATOWICE

EDUCATIONAL OFFER
MAIN RESEARCH ACTIVITIES
CAREER OPPORTUNITIES
STRUCTURE
INTERNATIONAL COOPERATION

EDUCATIONAL OFFER

Undergraduate Studies — Bachelor's Degree

■ **Social Work**

The graduates are equipped to work in welfare agencies and non-governmental organizations involved in social and community work as well as social policy on a local and regional scale.

■ **Urban and Region Sociology**

We provide our students with knowledge and skills in the field of sociology of local communities, urban social structures and local authority institutions. The students also acquire necessary skills to conduct professional research in local problems solving.

■ **Sociology of Advertising and Social Communication**

It is an interdisciplinary theoretical and practical specialization which prepares the students to work in advertising agencies, institutions of public administration and the media etc. The programme is focused on different dimensions of communication, such as interpersonal, organizational, media and political ones.

■ **Sociology of Organization and Management**

The graduates are equipped to work in small, medium and large enterprises in management positions as well as specialists in the field of HR, public relations, marketing, consulting and many others.

■ **Knowledge of Contemporary Society**

The graduates obtain theoretical knowledge and they are able to analyze and diagnose social processes and phenomena. They become familiar with sociological research methods to identify and describe sociological problems.

Graduate Studies — Master's Degree

■ **Sociology: General Programme**

We provide the students with general sociological knowledge as well as the competences and practical skills in particular subfields of sociology and other sociology — related disciplines. We prepare the students for public administration, governmental, non-governmental and local government institutions.

■ **Social Communication**

The focus is on social communication issues. The graduates possess knowledge of the contemporary world, the media and various aspects of communication, including literary and visual ones.

■ **Community Organizing**

The graduates have a good knowledge of local community issues and they are able to diagnose social problems. They are equipped to become local community managers and to work in different kinds of communities institutions including private, public and non-governmental sectors.

■ **Social Work and Social Economy**

The module is built to enable the practical exchange of experience between students from European countries as well as learning about various social problems and solutions applied in diverse socio-political systems. (SOWOSEC joint degree study programme)

■ **Urban Studies**

The focus is on enhancing students' understanding of urban and regional structures, phenomena and processes as well as of local authorities and institutions. The graduates are prepared to carry out sociological research and interpret social processes that take place in urban areas.

■ **Carrières en administration et affaires européennes NEW**

Postgraduate Studies — Ph.D. Degree

MAIN RESEARCH ACTIVITY

The sociologists from the Institute of Sociology mainly focus in their research on the developmental challenges of Upper Silesia as well as getting involved in a debate on these problems on a national and European scale. The main research interest areas include: industrial transformation, regional culture, regional and local development, urban space, metropolisation processes, sociology of politics, social planning, social problems and social policy, social work in the deprived urban areas, social science methodology, sociological aspects of the family, value and religion, ethnic groups, social minorities as well as cultural studies..

CAREER OPPORTUNITIES FOR THE GRADUATES

Sociological studies at the University of Silesia provide students with skills and competences required in various career paths. Our graduates are employed in many self-governance institutions or regional and national media as well as the business environment. They are often recognized specialists in communication and advertising.

Main research projects

The Institute of Sociology has completed many research projects financed by the government, the European Union funds and other state and foreign sources over the past few years.

The most important projects are as follows:

- “Organised Civil and European Governance” — V FP EU grant (Prof. Kazimiera Wódz)
- “Identity, Diversity and Citizenship in the European Union” — **granted by Middlesex University Higher Education Corporation, UK** (Prof. Kazimiera Wódz)
- ”Space, Place, and the Historical and Contemporary Articulations of Regional, National and European Identities (...)” VII FP EU grant (Prof. Kazimiera Wódz)
- “Diagnosis of Social Problems and Monitoring of Elicitation of Social Capital Development Policy in Katowice” (Dr Krystyna Faliszek and Prof. Adam Bartoszek)
- Project “Values-Continuity and Change. Sociological Study on Silesian Communities” (Prof. Urszula Swadźba)
- “Industrial Region as a Learning Region — Sociological Conditions of Restructuring on the basis of Silesian Voivodship” (Dr Małgorzata Suchacka)
- “Local and Cosmopolitical Citizens. Who Creates Upper-Silesian Open Society (Dr Zbigniew Zagala)
- “Gender and Habitation: Analysing Spatial Ideas and Practices” (Dr Jolanta Klimczak-Ziółek, Dr Monika Gnieciak)

STRUCTURE

Department of General Sociology

Department of Sociology of Politics

Department of Contemporary Culture Research

Department of Sociology of Knowledge

Department of Sociology of Social Change

Social Work Unit

Department of Sociology of Organization, Economics and Methodology of Social Research

INTERNATIONAL COOPERATION

The Institute of Sociology has also established relationships with many foreign universities over the past few years. We invite foreign lecturers and our students have an opportunity to participate in courses abroad. The Institute cooperates with:

- Charles University in Prague and Palacky University in Olomouc (the Czech Republic)
- University of Lyon and University of Saint-Etienne (France)
- Katholische Hochschule Nordrhein-Westfalen (Germany)
- University of Peloponnese (Greece)
- University of Szeged (Hungary)
- Comenius University in Bratislava and Constantin the Philosopher University in Nitra (the Slovak Republic)
- University of Barcelona and University Complutense of Madrid (Spain)
- Umei University in Stockholm (Sweden)
- University Kirikkale (Turkey)
- Bangor University (Wales)
- Kyiv International University (Ukraine)
- London Metropolitan University (UK)
- Middle East Technical University (Turkey)
- Institut für Arbeitsmarkt und Berufsforschung (IAB) (Germany)

SOWOSEC joint degree study programme:

- FH-Campus Wien (Austria)
- University of Ostrava (the Czech Republic)
- Institut Regional de Travail Social Pointou-Cherentes (France)
- University of Poitiers (France)
- University of Debrecen (Hungary)
- University of Babes-Bolyai in Cluj-Napoca (Romania)
- University of Trnava (the Slovak Republic)
- ST Elizabeth University College of Health and Social Sciences in Bratislava (the Slovak Republic)

Redakcja: Barbara Malska, Krystian Wojcieszuk

Projekt okładki: Justyna Kijonka

Opracowanie graficzne okładki: Paulina Dubiel

Redakcja techniczna: Barbara Arenhövel

Korekta: Sabina Stencil

Łamanie: Bogusław Chruściński

Copyright © 2013 by

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0072-5013 (wersja drukowana)

ISSN 2353-9658 (wersja elektroniczna)

Wydawca

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice

www.wydawnictwo.us.edu.pl

email: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Nakład 100 + 50 egz. Ark. druk. 24,0. Ark. wyd. 31,5.

Papier offset. kl. III, 90 g

Cena 56 zł (+VAT)

Druk i oprawa: PPHU TOTEM s.c.

M. Rejnowski, J. Zamiara

ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław

GÓRNOŚLAŃSKIE STUDIA SOCJOLOGICZNE · SERIA NOWA · TOM 4

Cena 56 zł (+ VAT)

ISSN 2353-9658